Eduskunta
Lakivaliokunta

Asiantuntijakuuleminen 7.2.2020

KAA 1/2019 VP TYTTÖJEN SUKUELINTEN SILPOMISEN KIELTÄMINEN

Sosiaali- ja terveystoimialaa velvoittava lainsäädäntö ja sopimukset

Sosiaali- ja terveystoimialan toimintaa ohjaavat kansallinen lainsäädäntö ja Suomessa voimassa olevat kansainväliset yleissopimukset. Suomi on sitoutunut lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka mukaan kaikilla lapsilla on oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen ja suojeluun väkivallalta. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (ns. Istanbulin sopimus) velvoittaa erityisesti tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen.

Lastensuojelulaki (2007/417) velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöitä sekä muita viranomaisia ja lasten kanssa työskenteleviä tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos epäillään lapsen turvallisuuden tai kasvuolosuhteiden vaarantumista.

Lisäksi on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille silloin kun epäillään lapseen kohdistunutta väkivaltarikosta, joka on vakavampi kuin lievä pahoinpitely. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjä ja toteuttaja saa salassapitovelvoitteen estämättä ilmoittaa poliisille myös henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia varten tarvittavat tiedot (laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812). Epäilyt tyttöjen ympärileikkauksista kuuluvat aina lastensuojelulain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden piiriin ja poikien ympärileikkaukset silloin kun toimenpide on suoritettu lapsen tahdon vastaisesti tai muun henkilön kuin laillistetun lääkärin toimesta.
Suomen lainsäädännön perusteella alaikäisen tytön ympärileikkaus on aina rangaistava rikos myös silloin, kun ympärileikkaus tehdään ulkomailla Suomessa pysyvästi asuvalle tytölle. Myös törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu on kriminalisoitu. Suomessa ympärileikkauksen rangaistavuus perustuu rikoslakiin.

Silpomisen ehkäisy ja siihen puuttuminen sosiaali- ja terveystoimialalla

Sosiaali- ja terveystoimialalla on käytössä yhteinen lapsen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen ohje, jota noudatetaan kaikissa tilanteissa,

Postiosoite PL 6000 00099 HELSINGIN KAUPUNKI sosiaalijaterveys@hel.fi
Käyntiosoite Toinen Linja 4 A 00530 Helsinki www.hel.fi/sote
Puhelin +358 9 310 5015
Faksi +358 9 310 42504

joissa epäillään lapsen kaltoinkohtelua. Pahoinpitelyepäilyistä tehdään kaikissa palveluissa lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Työntekijöillä on mahdollisuus konsultoida toimialan lakimiehiä tai poliisia kaltoinkohteluun liittyvissä asioissa.

Sukuelinten silpomisen puheeksi ottaminen on osa äitiysneuvolaprosessia. Kaikille odottaville äideille tehdään lähisuhdeväkivallan kartoitus, jossa käytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lomaketta. Lisäksi selvitetään, onko asiakas ympärileikattu sekä otetaan tarpeen mukaan puheeksi tyttöjen ympärileikkaus ja vanhempien mielipiteet siihen liittyen.

Kouluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten lääkäripalveluissa on käytössä yhteinen ohje tytön ympärileikkausepäilyn selvittämiseen. Ohje sisältää toimintaohjeet tilanteisiin, joissa epäillään ympärileikkauksen toteuttamista ulkomailla. Lisäksi kouluterveydenhuollossa oppilaiden huolenaiheita kartoitetaan kaikilla vuosiluokilla ja terveystarkastuksiin sisältyy seksuaaliterveyteen liittyvää neuvontaa lapsen tai nuoren kehitysvaihetta vastaavasti. Kouluterveydenhuollon terveystarkastusohjelmaan on lisätty 11/2019 ohjeistukset:

- Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estäminen (STM 2019:1)
- Tytön ympärileikkausepäilyn selvittäminen
- Arviointilomake silpomisuhan selvittämiseen
- Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estäminen, Tiedä ja toimi (THL)

Silpomisen puheeksiotto on myös systemaattista maahanmuuttoyksikön alkuvaiheen kotouttamistyössä.

Lastensuojelussa silpomisepäilyt selvitetään kuten muut lapsiin kohdistuvat väkivaltaepäilyt. Kiireellisen lastensuojelun tarve arvioidaan välittömästi ja tarvittaessa ryhdytään lastensuojelulain mukaisiin toimenpiteisiin. Lastensuojelussa tehdään tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten kanssa ja arvioidaan tarvittaessa lapsen edun näkökulmaan perustuen tutkintapyynnön tekeminen poliisille myös muista kuin lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikosepäilyistä.

Puheeksi ottamisen ja silpomisen ehkäisyn tukena hyödynnetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen materiaaleja. Sosiaali- ja terveystoimiala on mukana Ihmisoikeusliiton koordinoimassa tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vastaisessa verkostossa (FGM-verkosto), johon kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, maahanmuuttoviraston, poliisihallituksen, maahanmuuttopalveluiden ja järjestöjen edustajia. Maahanmuuttoyksikössä on tehty pitkään tiivistä yhteistyötä Ihmisoikeusliiton kanssa tyttöjen ja naisten silpomisen ehkäisemiseksi. Sosiaali- ja terveyslautakunnan myöntämillä järjestöavustuksilla tuetaan silpomisen vastaista työtä sekä muuta järjestöjen toimintaa, jonka kautta voidaan tavoittaa silpomisriskissä olevia ja silpomisen uhreja.

Postiosoite PL 6000 00099 HELSINGIN KAUPUNKI sosiaalijaterveys@hel.fi
Käyntiosoite Toinen Linja 4 A 00530 Helsinki www.hel.fi/sote
Puhelin +358 9 310 5015
Faksi +358 9 310 42504

Tyttöjen ja naisten silpomisen ehkäisyyn liittyvän koulutuksen järjestäminen on kirjattu toimenpiteeksi vuosien 2017–2021 Helsingin kotouttamisohjelmaan. Sosiaali- ja terveystoimialan palveluissa on järjestetty koulutuksia aiheeseen liittyen, minkä lisäksi on hyödynnetty muiden toimijoiden toteuttamia verkkokoulutuksia

Ilmiön yleisyys Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalla

Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalla lastensuojelun sosiaalityössä lasten sukuelinten silpominen (ympärileikkaus) näyttäytyy hyvin harvinaisena. Ilmiön yleisyydestä Suomessa ei ole varmaa tietoa. Arvio silpomisen riskissä olevien tyttöjen määrästä vaihtelee 645 ja 3 075 tytön välillä riippuen siitä, huomioidaanko kulttuurisen sopeutumisen vaikutukset riskiin vai lasketaanko riski yhtä suureksi kuin lähtömaassa asuessa (STM 2019). Toisen sukupolven maahanmuuttajatytöillä silpomisen riskin arvioidaan olevan hyvin pieni, koska sosiaalista painostusta silpomiseen ei ole. Helsingissä neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa on tullut esiin muutamia tapauksia, joissa on epäilty, että tytön ympärileikkausta suunnitellaan tai asiasta on kerrottu vastaanotolla. Lastensuojeluilmoitus sekä neuvonta ja ohjaus on itsessään osoittautunut riittäväksi interventioksi ehkäisemään silpomisen toteutumisen. Todennettuja tapauksia, joissa ympärileikkaus olisi tehty Suomessa asumisen aikana, ei ole tullut ilmi. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyyn on lisätty lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville kysymys sukuelinten silpomisesta, mikä saattaa tuoda jatkossa lisätietoa ilmiöstä.

Lisätiedot:
Marjo Alatalo
projektipäällikkö, erikoissosiaalityöntekijä, YTL
marjo.alatalo@hel.fi
puh: 09 310 52018

Postiosoite PL 6000 00099 HELSINGIN KAUPUNKI sosiaalijaterveys@hel.fi
Käyntiosoite Toinen Linja 4 A 00530 Helsinki www.hel.fi/sote
Puhelin +358 9 310 5015
Faksi +358 9 310 42504